

EKONOMISKA OCH MONETÄRA UNIONENS BAKGRUND

Ekonomiska och monetära unionen (EMU) är resultatet av en gradvis ekonomisk integration i EU. Det är en utvidgning av EU:s inre marknad, med gemensamma bestämmelser för produkter och fri rörlighet för varor, kapital, arbetstagare och tjänster. En gemensam valuta, euron, har införts i euroområdet, som för närvarande omfattar 19 EU-medlemsstater. Alla 28 EU-medlemsstater, med undantag av Förenade kungariket och Danmark, ska införa euron när de i minst två år har deltagit i ERM II och uppfyller konvergenskriterierna. En gemensam monetär politik fastställs av Europeiska centralbanken (ECB) och kompletteras av en harmoniserad finanspolitik och en samordnad ekonomisk politik. Det finns ingen enskild institution inom EMU som ansvarar för den ekonomiska politiken. I stället delas ansvaret mellan medlemsstaterna och olika EU-institutioner.

RÄTTSLIG GRUND

- Besluten från EG-toppmötena i Haag (1969), Paris (1972), Bryssel (1978), Hanover (1988), Madrid och Strasbourg (båda 1989) och Maastricht (1991–1992).
- Artiklarna 119–144, 219 och 282–284 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).
- Protokollen till EUF-fördraget om övergången till den tredje etappen av den ekonomiska och monetära unionen, förfarandena vid alltför stora underskott och makroekonomiska obalanser, konvergenskriterierna, vissa bestämmelser angående Förenade kungariket och Danmark, Europeiska centralbankssystemet och Europeiska centralbanken, samt Eurogruppen.

MÅL

EMU är resultatet av en gradvis ekonomisk integration och har därför inget eget syfte. Förvaltningen av EMU har som mål att stödja en hållbar ekonomisk tillväxt och en hög sysselsättningsnivå med stöd av en lämplig ekonomisk och monetär politik. Detta inbegriper tre centrala pelare för den ekonomiska verksamheten: i) en monetär politik med målet att säkra prisstabilitet, ii) samordning av den ekonomiska politiken i medlemsstaterna och iii) säkerställande av en välfungerande inre marknad.

RESULTAT

Euron har nu blivit en del av det dagliga livet i 19 av Europeiska unionens medlemsstater. Andra medlemsstater kommer så småningom också att införa euron

som valuta. Den gemensamma valutan har onekligen en del fördelar: den sänker kostnaderna för finansiella transaktioner, gör det lättare att resa, stärker EU:s roll i internationella sammanhang m.m.

EMU:S BAKGRUND

Vid toppmötet i Haag 1969 fastställde stats- och regeringscheferna ett nytt mål för den europeiska integrationen: Ekonomiska och monetära unionen (EMU). En grupp som leddes av dåvarande premiärministern i Luxemburg, Pierre Werner, utarbetade en rapport enligt vilken en fullskalig ekonomisk och monetär union skulle uppnås inom tio år enligt en plan i flera etapper. Slutmålet var att uppnå en fullständig liberalisering av kapitalrörelser, en total konvertibilitet för medlemsstaternas valutor och en oåterkallelig låsning av valutakurserna. Bretton Woods-systemets upplösning och den amerikanska regeringens beslut i mitten av 1971 att låta dollarn flyta orsakade en våg av instabilitet på valutamarknaderna, vilket på allvar ifrågasatte pariteten mellan de europeiska valutorna. EMU-projektet fick ett abrupt slut.

Vid toppmötet i Paris 1972 försökte gemenskapen ge en ny dynamik till den monetära integrationen genom att upprätta "ormen i tunneln-systemet", dvs. en mekanism som skulle styra de flytande nationella valutorna ("ormen") inom snäva marginaler i förhållande till dollarn ("tunneln"). Till följd av oljekrisen, den svaga dollarn och olikheterna i den ekonomiska politiken spårade projektet ur och "ormen" förlorade de flesta av sina medlemmar på mindre än två år för att slutligen enbart utgöra ett "DM-område" bestående av Tyskland, Beneluxländerna och Danmark.

Inrättandet av Europeiska monetära systemet (EMS). Ansträngningarna för att inrätta ett monetärt stabilt område förnyades 1978 i samband med toppmötet i Bryssel och inrättandet av Europeiska monetära systemet (EMS), som baserades på fasta men anpassningsbara växelkurser. Samtliga medlemsstaters valutor (utom Förenade kungarikets) deltog i växelkursmekanismen, kallad ERM I. Växelkurserna baserades på en centalkurs i Ecu (European Currency Unit, först känd som den europeiska beräkningsenheten), som var ett viktat genomsnitt av de deltagande valutorna. En tabell med bilaterala växelkurser räknades fram på grundval av dessa centalkurser i ecu. Fluktuationsutrymmet begränsades till 2,25 procent på bägge sidor av de bilaterala växelkurserna (med undantag av den italienska liran, som beviljades en marginal på 6 procent). Under en tioårsperiod bidrog EMS i hög grad till att minska variationerna i växelkurserna och systemets flexibilitet tillsammans med den politiska viljan att skapa ekonomisk konvergens ledde till en hållbar valutastabilitet.

Med antagandet av programmet för den [inre marknaden](#) 1985 blev det alltmer uppenbart att den inre marknadsens potential inte fullt ut kunde utnyttjas så länge relativt höga transaktionskostnader för valutakonvertering och osäkerheten i samband med växelkursfluktuationerna, även om de var små, fanns kvar. Många ekonomer fördömde dessutom vad de kallade den "omöjliga triangeln", och menade att fri rörlighet för kapital, växelkursstabilitet och en oberoende monetär politik inte var förenligt på lång sikt.

Europeiska rådet i Hannover 1988 överlät åt en kommitté, under ledning av kommissionens dåvarande ordförande Jacques Delors, att behandla frågan om EMU.

I sin rapport (Delors-rapporten) som lades fram 1989 föreslog kommittén bestämda åtgärder för inrättandet av EMU i tre etapper. Framför allt underströks behovet av bättre samordning av den ekonomiska politiken, bestämmelser avseende de nationella budgetunderskotten och en ny, fullständigt oberoende institution som skulle ansvara för unionens monetära politik: [Europeiska centralbanken](#) (ECB). På grundval av Delors-rapporten beslutade Europeiska rådet i Madrid 1989 att inleda den första etappen av EMU, det vill säga full liberalisering av [kapitalrörelserna](#) senast den 1 juli 1990.

I december 1989 beslutade Europeiska rådet vid sitt möte i Strasbourg att sammankalla en regeringskonferens, som skulle fastställa vilka ändringar av fördraget som var nödvändiga för att genomföra EMU. Regeringskonferensens arbete ledde till [fördraget om Europeiska unionen](#), som formellt antogs av stats- och regeringscheferna vid Europeiska rådet i Maastricht i december 1991 och undertecknades den 7 februari 1992.

Enligt fördraget ska EMU införas i tre etapper:

- Etapp 1: (1 juli 1990–31 december 1993): fri rörlighet för kapital mellan medlemsstaterna.
- Etapp 2: (1 januari 1994–31 december 1998): konvergens mellan medlemsstaternas ekonomiska politik och förstärkning av samarbetet mellan medlemsstaternas nationella centralbanker. Samordningen av den monetära politiken institutionaliserades genom inrättandet av Europeiska monetära institutet (EMI), som skulle stärka samarbetet mellan de nationella centralbankerna och göra nödvändiga förberedelser inför införandet av den gemensamma valutan. De nationella centralbankerna skulle bli oberoende under denna etapp.
- Etapp 3: (från den 1 januari 1999): ett gradvist införande av euron som gemensam valuta för medlemsstaterna och genomförandet av en gemensam monetär politik under ECB:s ledning. För övergången till den tredje etappen skulle en hög grad av varaktig konvergens ha uppnåtts i förhållande till ett antal [kriterier](#) som fastställs i fördragen. [Budgetbestämmelserna](#) skulle bli bindande och de medlemsstater som inte uppfyllde dem kunde bli [föremål för påföljder](#). En gemensam penning- och valutapolitik infördes och anförtroddes Europeiska centralbankssystemet (ECBS), som består av de nationella centralbankerna och ECB.

De första två etapperna av EMU har slutförts. Den [tredje](#) etappen pågår fortfarande. I princip måste alla EU-medlemsstater ansluta sig till den tredje etappen och därför anta euron som valuta (artikel [119](#) i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget). Vissa medlemsstater uppfyller dock ännu inte konvergenskriterierna. Dessa medlemsstater omfattas därför av ett preliminärt undantag tills de kan ansluta sig till den tredje etappen av EMU. Förenade kungariket och Danmark meddelade dessutom sin avsikt att inte delta i den tredje etappen av EMU, och därför inte heller anta euron som valuta. Dessa två medlemsstater omfattas följaktligen av ett undantag avseende deltagandet i EMU. Undantagsbestämmelserna för de två länderna ingår i ett protokoll som bifogats EU:s grundläggande fördrag. Förenade kungariket och Danmark förbehåller sig dock en möjlighet att upphäva sitt undantag och ansöka om anslutning till den tredje etappen av EMU. För närvarande har 19 av de 28 medlemsstaterna slutit sig till den tredje etappen av EMU och har därför euron som gemensam valuta.

I efterdyningarna av den europeiska statsskuldskrisen har EU:s politiska ledare lovat att stärka EMU, bland annat genom att förbättra dess förvaltningsramar. På grundval av ett liknande initiativ från 2012, offentliggjorde ordförandena för kommissionen, Europeiska rådet, Eurogruppen, ECB och Europaparlamentet år 2015 en rapport om färdigställandet av EU:s ekonomiska och monetära union ("de fem ordförandenas rapport"). Rapporten omfattade en reformplan, som syftar till att uppnå en verklig ekonomisk, finansiell, finanspolitisk och politisk union i tre steg (senast 2025).

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Sedan Lissabonfördragets antagande deltar Europaparlamentet som likvärdig medlagstiftare i det ordinarie lagstiftningsförfarandet i antagandet av närmare bestämmelser för det multilaterala övervakningsförfarandet (artikel 121.6 i EUF-fördraget). Detta omfattar bland annat den förebyggande delen av stabilitets- och tillväxtpakten, samt en mer omsorgsfull makroekonomisk övervakning för att förhindra skadliga obalanser efter den finansiella krisen. "Sexpaket" stärkte Europaparlamentets roll i den ekonomiska styrningen av EU, framför allt genom införandet av den europeiska planeringsterminen och inrättandet av en ekonomisk dialog. Europaparlamentet ska dessutom höras om följande frågor:

- Överenskommelser om växelkurserna mellan euron och valutor i länder utanför EU.
- Vilka länder som uppfyller kriterierna för att införa den gemensamma valutan (från 1999 och därefter).
- Utnämningen av ordförande, vice ordförande och övriga ledamöter av ECB:s direktion.
- Lagstiftning om genomförandet av förfarandet vid alltför stora underskott enligt stabilitets- och tillväxtpakten.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

